

Franklin Obeng-Odoom

Ubrnitev mest za ljudi, ne dobiček (recenzija knjige *The city as commons*)

Naslov: The city as commons (Mesto kot skupno dobro)

Avtorja: Stavros Stavrides, Massimo De Angelis (spremná beseda)

Založba: Zed Books

Kraj in leto izdaje: London, 2016

Število strani: i–xiv, 303

(ISBN: 978-783600-327-5)

O skupnem dobru (angl. *commons*) se veliko govori, vendar njegov pomen ni jasen. Tako je leta 2016 organizacija Commons Strategies Group skupaj s Fundacijo Heinricha Bölla organizirala mednarodno konferenco o skupnem dobru, na kateri so sodelujoči predstavili mnenja in nato poskušali oblikovati enotno razlago pojma. Poročilo konference, ki je izšlo v publikaciji *State power and commoning: Transcending a problematic relationship* (Commons Strategies Group in Heinrich Böll Foundation, 2016), je močno razširilo razpravo o tej temi, ni pa prineslo končne rešitve, predvsem je spodbudilo nadaljnje raziskave. Kaj je skupno dobro? Bi se morali pri razlagi nasloniti na zamisli Garretta Hardina, Elinor Ostrom ali koga drugega? Kako lahko ta pojmovanja opredelimo v okviru urbanističnih in regionalnih raziskav? Katere politične in ekonomske posledice moramo pri tem upoštevati?

Obravnavana knjiga se ukvarja s temi vprašanji. Njen najopaznejši prispevek je, da se raje kot opredelitvi skupnega dobra posveča opisu uveljavljenih primerov skupnega dobra, njihovi obravnavi in oblikovanju splošnega okvira na podlagi tovrstne refleksije. Skladno s

tem induktivnim metodološkim pristopom je v knjigi večina teorij in razprav potisnjena na rob, glavna pozornost pa je namenjena praktičnim primerom, še zlasti iz bogatejših svetovnih gospodarstev ali mest razvitega sveta. Citirani in na kratko predstavljeni so tudi izsledki Elinor Ostrom (glej na primer str. 52–53), hkrati pa njenim poglobljenim člankom o tej tematiki (glej *American Journal of Economics and Sociology*, 75(2), 2016) in razpravam, ki so jih sprožila njena dela, knjiga ne namenja pozornosti. Niti Hardinova tragedija skupnega in z njo povezane razprave niso omenjene.

Edino teoretično ozadje, ki ga avtorji upoštevajo, so razprave o tem, ali je prostor tisti, ki ustvarja družbene razmere (Lefebvre), ali pa so družbene razmere tiste, ki so odvisne od prostora (Harvey). Avtor ne navede izrecno, da obravnava ta vprašanja, a z natančnim branjem bralec ne more prezreti avtorjevega stališča, ko ta opredeli skupno dobro kot *niz prostorskih odnosov, ki jih oblikujejo prakse ustvarjanja skupnega* (str. 2). Urednik knjige Massimo De Angelis v spremni besedi zapiše, da je to *knjiga, ki opisuje najboljše v lefebvrianski tradiciji* (str. xiv). Vendar v nasprotju z

denimo Edwardom Sojo, ki prav tako neposredno nasprotuje Harveyjemu pristopu (glej na primer Soja, 2003). avtor – z izjemo nekaterih primerov, ko se ne strinja s Harveyjevimi instrumentalističnimi pogledi na prostor, vključno z njegovo dozdevno strpnostjo do nekaterih oblik ograjenosti (glej str. 265–266) – išče določeno spravo s tem, ko priznava, da prostor oblikujejo tudi družbene interakcije. *Skupen prostor je tako konkreten produkt kolektivno razvitih institucij skupne uporabe kot tudi eno izmed ključnih sredstev, s katerimi se lahko te institucije oblikujejo in oblikujejo tiste, ki oblikujejo njih* (str. 7).

Glede na to, da je Stavrides po poklicu arhitekt, je razumljiva njegova trditev, da to, kako oblikujemo stavbe in prostor, v splošnem ustvarja nove družbene odnose in vpliva na stare. Kljub temu po njegovem mnenju pri ustvarjanju skupnega (ang. *commoning*) ne gre samo za to, v čigavi lasti je prostor (tj. javno skupno dobro, ki ga razvijejo ali imajo v lasti ljudje in ne država, in zasebni prostor, ki se razvije na podlagi zasebnih interesov), ampak tudi za nove družbene odnose in politike skupne uporabe. Kot to tudi navede (str. 261), je pojem skupnega dobra in ustvarjanja skupne-

ga v popolnem nasprotju s pojmom lastništva in prostorske taksonomije, ki temelji na pravnih merilih (lastništvu, dostopnosti itd.), političnih merilih (oblikah oblasti, ki nadzorujejo prostor) ali ekonomskih merilih (vrednosti, ki jo prostoru pripisuje neki zgodovinsko zakoreninjen sistem tržnih odnosov). V bistvu skupen prostor obstaja kot anti-teza javnemu/zasebnemu prostoru, zato je treba skupen prostor in ustvarjanje skupnega razumeti kot nekaj povsem drugega, kot je dihotomija med javnim in zasebnim prostorom.

V nasprotju z drugimi arhitekti avtor priznava, da predmet njegove obravnave (tj. skupno dobro) ni konkreten. Pri skupnem prostoru gre za delo v nastajanju oziroma za trajen družbeni proces, zato je treba pojem ustvarjanja skupnega vedno razumeti v povezavi s skupnim prostorom (str. 259). Avtor v zvezi s tem priznava, da je o skupnem prostoru še veliko neznanega: *za sistematično proučevanje tega, kako se nove oblike razumevanja jaza pojavljajo v praksah ustvarjanja skupnega v mestih, je treba še veliko narediti na področju teorije in raziskav* (str. 262). Hkrati pa podrobno opiše vse tisto, kar je doslej o tem znanega.

Kot trdi, se lahko skupen prostor v fizičnem smislu ustvari z ograjenim ali zaprtim sistemom, sam pa daje prednost trajnemu procesu ustvarjanja skupnega, ki ga poimenuje proces odpiranja (str. 3). Izrecno nasprotuje statičnemu skupnemu dobru in podpira dinamičen proces odpiranja. Meni, da je treba znanje deliti in da ne sme biti omejeno samo na tiste, ki ga ustvarjajo, ali na podobno misleče strokovnjake. Zavzema se za zaprtje vrzeli med proizvajalcem in potrošnikom ter umetniške uprizoritve, ki umetnika ne ločijo od občinstva ali potrošnikov. Vztraja pri tovrstnem pojmovanju, saj se ustvarjanje skupnega pogosto dobro začne, na koncu pa prevzame značilnosti, ki so jim ljudje sprva nasprotovali. Kot primere tega,

kako lahko prakse ustvarjanja skupnega pokvarijo skupno, omenja t. i. občinske parke in mestne trge, ki jih vodijo birokrati, ki trdijo, da to delajo za lokalno skupnost (str. 4). Skupno dobro lahko torej razumemo kot mejne prostore, s katerimi poudarimo *prakse ustvarjanja skupnega prostora, ki presegajo ograjenost in se odpirajo novim uporabnikom skupnega dobra* (str. 5).

Avtor o teh značilnostih in naravi skupnega prostora v smislu protikapitalističnih družbenih odnosov razpravlja v devetih poglavjih, v katerih obravnava tri teme. Prva tema, na katero se osredotoči, je ustvarjanje skupnega prostora (prvo in drugo poglavje), pri čemer nakaže vsebino knjige, poda ustrezne argumente (prvo poglavje) in močno zagovarja protikapitalistično prostorsko-družbeno dialektiko (usmerjeno zoper obstoječe mehanistične okvire skupnega dobra; drugo poglavje). Kot drugo temo (od tretjega do šestega poglavja) obravnava različne stanovanjske in prostorske prakse, zlasti v Atenah, ki določajo ustvarjanje skupnega dobra ali pa mu kljubujejo. V nasprotju s konkretnjšo naravo druge teme se pri tretji temi (od sedmega do devetega poglavja) posveča simboličnim praksam ustvarjanja skupnega dobra, vključno s popačenjem javnega prostora, grafiti in oblikovanjem drugih podob, s čimer ponudi slikovit vpogled v svet ustvarjanja skupnega dobra. V zadnjem poglavju (str. 259–274) strne ključne argumente, pri čemer poudari potrebo po popolnem zavračanju kapitalizma in drugih oblik nadvlade ter zagovarja razširitev skupnega prostora in ustvarjanje skupnega kot edini pristop, s katerim lahko zrušimo skrivnostno moč oblasti, ki uniči tudi najbolj progresivne posameznike, ki prevzamejo nadzor nad državnim aparatom. V skupnem dobru leži upanje o obstoju sveta brez hierarhije, v katerem se birokratom ni treba pretvarjati, da so kot drugi uporabniki skupnega dobra (angl. *commoners*), saj skupno dobro ne pozna birokratov.

V knjigi avtor uspešno predstavi, kaj je skupno dobro oziroma kaj bi moralo biti. Loči ga od javnega in zasebnega prostora, njegov analitični prispevek pa je nekoliko manj jase. Z vprašanjem specifičnih posledic za gospodarstvo in družbo se sistematično ne ukvarja in zgolj na splošno omeni, da bomo z ustvarjanjem skupnega presegli kapitalizem. Ocenjujem, da avtor v knjigi ne opredeli jasno posledic ustvarjanja različnih skupnih prostorov (tj. zasebnih, javnih, javno-zasebnih, naravnih in umetnih prostorov). Ali ima z vidika političnih in ekonomskih pobud in posledic ustvarjanje skupnih zemljišč enak učinek kot ustvarjanje skupnega produkta dela? Ali se pri ustvarjanju skupnih zemljišč pojavljajo podobna moralna vprašanja kot pri ustvarjanju drugih skupnih dobrin? Če to drži, zakaj je potem denimo Karl Polanyi (2001) zemljišča, delo in denar obravnaval kot posebne pri svoji analizi v delu *The great transformation*? Zakaj je Henry George (1981) zemljišča in naravo obravnaval kot posebno kategorijo v knjigi *Progress and poverty*? Stavros Stavrides se s temi vprašanji ne ukvarja, razen da le zatrdi (brez dokazov ali podrobne analize), da niso posebna (str. 34–39). Avtor poleg tega po empirični analizi ne ponudi nove teorije o skupnem dobru, zaradi česar je njegov analitični prispevek spet šibkejši. Proti koncu knjige sicer omeni spolno in raso diskriminacijo, vendar primere premalo analizira, da bi pokazal, da skupno dobro dejansko vključuje vse spolne, rasne ter druge manjšinske statuse in identitete. Jasno je torej, da ustvarjanje skupnega dobra preprečuje izkoriščanje, domneve, da preprečuje tudi izključenost v kapitalističnih sistemih, pa avtorju ne uspe potrditi.

Omenjene pripombe glede nenatančnosti in šibkega analitičnega prispevka pa zbledijo v primerjavi z vsemi odlikami te knjige. *The city as commons* je knjiga, ki jo morate prebrati, če želite izvedeti več o tej temi, hkrati pa nudi izhodišče za nadaljnje raziskave.

.....
Franklin Obeng-Odoom
University of Technology Sydney, School of
Built Environment, Sydney, Australia
E-naslov: franklin.obeng-odoom@uts.edu.
au

Viri in literatura

Bollier, D. (2016): *State power and commoning: Transcending a problematic relationship. A report on a deep dive workshop convened by the Commons Strategies Group in cooperation with the Heinrich Böll Foundation*. Berlin, The Commons Strategies Group and Heinrich Böll Foundation. Dostopno na: <https://cdn8.commonstrategies.org/wp-content/uploads/2016/07/State-Power-and-Commoning.pdf> (sneto 12. 9. 2017).

George, H. (1981): *Progress and poverty*. New York, Robert Schalkenbach Foundation. Dostopno na: <http://schalkenbach.org/library/henry-george/p1p/ppcont.html> in http://schalkenbach.org/rsf-2/wp-content/uploads/2014/02/Progress-and-Poverty_-Centenary-Edition-Henry-George.pdf (sneto 14. 8. 2017).

Polanyi, K. (2001): *The great transformation: The political and economic origins of our time*. Boston, Beacon Press.

Soja, E. (2003): Writing the city spatially. *City*, 7(3), str. 269–280. DOI: 10.1080/1360481032000157478

Biografija

Franklin Obeng-Odoom je avtor knjig *Reconstructing urban economics* (London, Zed Books), *Oiling the urban economy* (London, Routledge) in *Governance for pro-poor urban development* (London, Routledge). Zaposlen je na School of Built Environment (University of Technology Sydney), kjer poučuje urbano ekonomiko.

Informacije o knjigi

Spletna stran: <https://www.zedbooks.net/shop/book/common-space/>